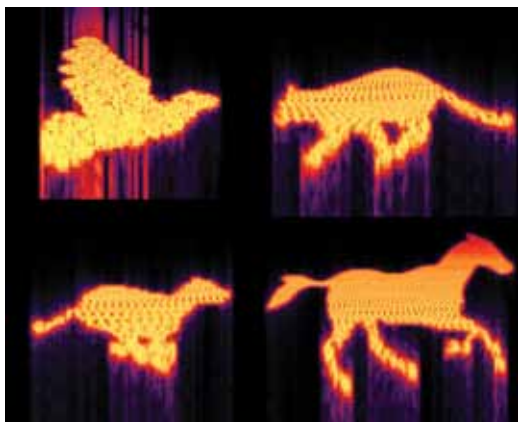

Gyenes Zsolt
Vizuális zenei kísérletek a
Kaposvári Egyetem Művészeti Karán

A Vizuális Zene egy sajátos intermediális karakterű műfaj. Ha szigorúan, de még inkább szó szerint vesszük a kifejezés értelmét, akkor néma, tehát kizárólag vizuális megjelenésű álló-, vagy mozgóképekre gondolhatunk.

A Vizuális Zene előzményei a XVIII. századtól induló színorgonák, illetve a XX. századi avantgárd fény-, film- és kinetikus kísérletekben keresendők. Technikailag, mint már utaltunk rá, lehet állókép, de leginkább időben kiterjesztett megoldások sorolhatók ide. Ha mozgóképről beszélünk, lehet néma vagy hangos. Újabb vonás az interaktivitás megjelenése ezen a területen is. A számítógépes környezet nagy lendületet adott a műfajnak és a történet még koránt sincsen befejezve.

1. Kaufmann Orsolya:
Állóképek a Hangok mozgásban című munkából, 2011.

Ha tömören definiálni szeretnénk a fogalmat, akkor a következőt jegyezhetjük le. A Vizuális Zene leginkább az időben kiterjesztett vizuális ele-

mek zeneszerű kompozícióját jelenti, ahol a hang és kép egyenrangú, sőt leginkább egymásból következik, alakul, szinkronba kerül. A vizuális megjelenés leginkább absztrakt világú.

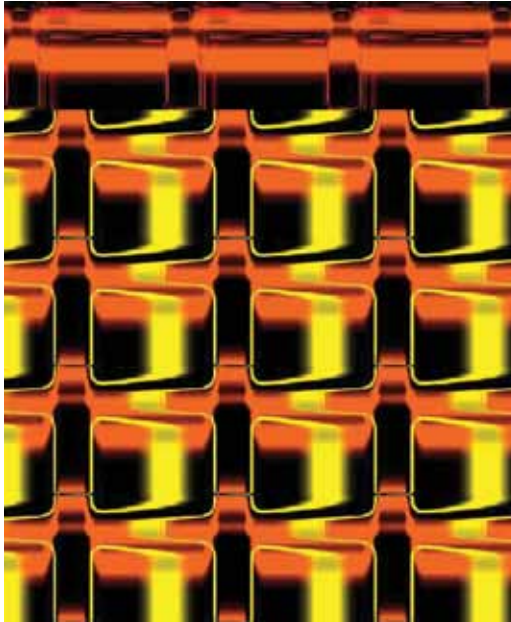
Két fontos eljárás, megoldás szorosan ideköthető. A hang képpé transzformálható (vizualizáció) vagy megfordítva, a vizuális elemeket, vagy más adatokat átalakíthatunk hanggá (szonifikáció).

A digitális környezet könnyen lehetővé teszi a különböző típusú adatok, médiumok közös platformra helyezését (bináris kód), ilyenformán a teljes, szabad átjárhatóságot, a tökéletes konvertálást. A médiumok összeolvadnak, sajátos poszt-, vagy metamédiumot hoznak létre. Az alkotó válik médiummá, aki választásaival alapozza meg az emberi, egyéni mű létrehozását.

A fényművészethez hasonlóan – és némi képpen átfedésben vele – elmondható, hogy a magyar (származású) elődök ebben a vonatkozásban is meghatározóak voltak. Az avantgárd korszakából említhetjük Bándy Miklóst (Nicolas Bandi), aki Viking Eggeling munkatársa volt, László Sándort (Alexander László), aki Oskar Fischingerrel is együtt dolgozott, a világ minden táján ismert Moholy-Nagy Lászlót (pl. Fény-Tér modulátor, szintetikus hang-kísérletek, ötletek) és a Gáspár testvéreket (Gasparcolor technológia). A neoavantgárd idejéből elsősorban Kepes György (George Kepes) és Schöffer Miklós (Nicolas Schöffer) intermédiákísérletei emelkednek ki a Vizuális Zene vonatkozásából, de említést érdemel Gyarmathy Tihamér „fotogramfilmje” is.

Néhány kortárs hazai művész, akik a Vizuális Zene témaköréhez kapcsolhatók: Lux Antal (pl. *One Lux – Hommage á Robert Wilson*, 2007,

Mondhof/Holdudvar, 2012), Lévay Jenő (pl. *Liszt Transcriptions – Elfelejtett keringő Nr.1/Valse Oubliée, Szürke felhők/Nuages Gris, IV. Mefisztó keringő*, 2011) és Szigetvári Andrea (pl. CT, interaktív, élő elektronika, 2010).

2. Gyenes Zsolt:

Állóképek a Szinkronia 52 című vizuális zenei műből
2013.

A Kaposvári Egyetem Művészeti Kara képzései közül leginkább az elektronikus ábrázoláshoz kapcsolódik a Vizuális Zene témaköre. Papp Pala László vezetésével több projektet is megvalósítottak a hallgatók. Papp mint alkotóművész az intermédia, az újmédia területén tevékenykedik leginkább. A party-kultúrában ma már elengedhetetlen kö-

vetelményként megjelenő DJ/VJ társulás mint alkalmazott formátum, műfaj szintén tárgyunkhoz kapcsolódik. Papp a Fényhangár vizuális duó egyik tagja. Munkáik Kaposváron, Pécsen és Budapesten kerültek bemutatásra szélesebb közönség előtt (Fényhangár / Softmotel - audio: pl. *Foltok a teraszon*, 2012). Mozgóképek és hang az élő előadás kapcsán találkozik, formálódik, a leginkább loop-technika és gondolkodás alapján „rétegződik”. Kép és hang nem teljes mértékben fedi egymást, – találkoznak, eltérnek, párbeszédet folytatnak, kiegészítik egymást. Pont ez a kettős út, „köteg” adja együttthaladásuk érdekességét, színességét. A két különböző médium egy harmadik minőséget generál. Az audio-vizuális kifejezéseknél ez az együttállás veti fel azokat a kérdéseket, melyek pont a Vizuális Zene lélektelen, mechanikus megfeleltetések zsákutójára is rákérdez. A Vizuális Zenében éppen azok az alkotók hoztak létre maradandót, akik tudatában voltak az említett veszély(ek)nek (pl. Norman McLaren).

A Papp Pala László vezette projektek, melyeket a hallgatókkal együtt valósított meg az utóbbi években, a klasszikus szín-fény-organák mai technikákra épülő továbbfejlesztéseinek tekinthetők. Az egyikben a szintetizátor billentyűzete vezérli azt a számítógépes alapú munkát, melynél az egyes, élőben megszólaltatott hangokhoz különféle szín-forma ábrák vetítődnek ki egy előre elkészített tér-formára. Itt a mapping technika is szerepet kap. Egy másik projektjükben, szintén az elektronikus hangszer klaviatúrája az interaktív felület, de itt előre elkészített, rövid video-loopok keverednek, alkotnak végtelennek tűnő variációkat a felhasználó irányításának megfelelően. A moz-

gókép a szervesen kapcsolódó hang létrehozását is ábrázolja, megjeleníti. Mindkét projekt esetében sikerült elkerülni azt a csapdát, amire már utaltunk, miszerint a teljesen mechanikus hangkép megfeleltetések, amik például fizikai tulajdonságokon is alapulhatnak (vö. Newton szín-hang analógiája), lélektelen munkákat eredményeznek.

A Kaposvári Egyetem Művészeti Kara elektronikus ábrázolás szakjának egyik hallgatója, Kaufmann Orsolya szonifikációs kísérletekbe kezdett pár évvel ezelőtt (*Hangok mozgásban*, 2011). Muybridge ismert, tizenkét-fázisos mozgássora-it „zenésítette meg”. A pillanatképek grafikáját a hangsávok vizuális projekcióiba „csempészte vissza”. Fordítottan gondolkodott. A képek, a „hozzájuk tartozó” hangot szólaltatták meg. A megfeleltetés, bizonyos szempontból mechanikus, mégis az eredmény meglepő, egy földöntúli hangzsvilággal találkozunk. Kép és hang a mozgásban egyesül. A látszólag eltérő tulajdonságok találkoznak és egységet alkotnak, bár mediális karakterük továbbra is szét kell, hogy váljon. Ilyen szempontból a tánc az, ahol a mozgásban megvalósul a „holisztika”. Kaufmann állatai táncolnak, futnak, ugranak, vágatnak saját maguk által generált „zenéjükre”. Bár, hogy mi, mit generál, értelmét veszti, megszűnik a linearitás.

E sorok írója három évvel ezelőtt kezdte el *Szinkronia* című sorozatát, ahol a szonifikáció és a vizualizáció együtt kap szerepet. Több, mint félszáz mű született eddig a széria kapcsán, a 20 másodpercestől a 9 perc hosszúságú intermediális karakterű darabokig. A kiindulás minden esetben valami „eltérő” információ (pl. egy mondat vagy a Fibonacci-számsorból kiinduló képlet), amit hang-

sorrá alakít az alkotó. Az eredmény a legtöbb esetben nagyon zeneszerű. Különbéféle kutatásokat végez a hangok alkalmazásához (pl. Szkrjabin vagy Beissel harmóniavilága) és így „hangszereli” meg az alaphangsort, ami a legtöbb esetben (és a legjobb esetben) is minimálzenének mondható. A szonifikáció után a vizualizáció következik. A hangokhoz, azok csoportjaihoz, a csomópontokhoz szín-formák rendelődnek. A XX. század művészete, a kortárs törekvések számos inspirációt adnak, de ugyanúgy a szinesztézia „módszere”, vagy a cangiante színhasználat is kiindulási alapul szolgál. A *Szinkronia*-sorozat minden egyes darabja újabb probléma „megoldására” sarkallja a művészt.

Felhasznált irodalom:

- Daniels, Dieter–Naumann, Sandra (2010): *See This Sound – Audiovisuology – Compendium*. Verlag der Buchhandlung Walter König, Köln.
- Daniels, Dieter–Naumann, Sandra–Thoben, Jan (2011): *See This Sound – Audiovisuology 2 – Essays*. Verlag der Buchhandlung Walter König, Köln.
- Gyenes Zsolt (2012): *Szinkronia / Synchrony*. Interactive DVD, Képirás Művészeti Alapítvány, Kaposvár.
- Gyenes Zsolt (2012–, szerk.): *Vizuális zenei honlap*. Online: <http://vizualzene.hu/>
- Kaufmann Orsolya (2011): *Hangok mozgásban*. Diplomamunka és dolgozat, Kaposvári Egyetem Művészeti Kar.
- Keefer, Cindy–Ox, Jack (2006-08): *On Curating Recent Digital Abstract Visual Music*. Online: http://www.centerforvisual-music.org/Ox_Keefer_VM.htm (27. 04. 2012)
- Orosz Márton (2010): *Futurista filmutópiák – Az avantgárd animációs film magyar vonatkozású kapcsolatai*. In: Magyar Műhely, 154. szám - 2010/1., Budapest.
- Peternák Miklós (szerk., 1991): *F.I.L.M. – A magyar avantgarde film története és dokumentumai*. Képzőművészeti Kiadó, Budapest.
- Russett, Robert (2004): *Az animált hang és azon túl*. In: Enigma 2008/ 56. szám, Animáció, Budapest.
- Visual music* – http://en.wikipedia.org/wiki/Visual_music (2010. 04. 22.)